

Posudek konzultantky na rigorózní práci Mgr. Terezy Ouzké na téma *Úloha generálního tajemníka v Organizaci spojených národů*

Rigorózní práce Mgr. Terezy Ouzké se zabývá postavením generálního tajemníka OSN v rámci světové organizace. Ačkoli toto téma může na první pohled působit „neprávň“, autorka pěkně dokumentuje, že generální tajemník OSN se ve skutečnosti nachází v průsečíku oblastí mezinárodního práva a mezinárodní politiky. Stojí tedy za to analyzovat jeho postavení nejen z politického, ale i z právního pohledu, který pomáhá vysvětlit, co vše generální tajemník může dělat a jaké jsou limity jeho aktivit a kompetencí. Z práce je zjevné, že téma generálního tajemníka OSN, resp. světové organizace jako takové patří mezi témata, o něž má autorka dlouhodobý zájem a v nichž se s přehledem orientuje. Práce je napsaná čtivě a bez zásadnějších formálních nedostatků. Ačkoli lze trochu litovat, že text je primárně deskriptivní a příliš neřeší složitější teoretické otázky, celkově jde o zajímavou a kompetentně zpracovanou práci. Za vyzdvižení stojí i to, že se jedná o první komplexní pojednání na dané téma v českém jazyce a jeden z málo dostupných materiálů k tématu vůbec.

1. Aktuálnost (novost) a náročnost tématu:

Téma jistě není „nové“ ve smyslu, že by nikdy dříve nevyvstávalo. Vlastně je spíše překvapivé, že téma, které je relevantní již téměř sedm desetiletí, zatím vzbudilo v české i zahraniční odborné komunitě tak malý zájem. Autorka z tohoto hlediska zaplňuje jednu z mezer, která zde dlouhodobě existovala. Na aktuálnosti tématu navíc dodávají diskuse o možných dalších reformách OSN, které se s velkou intenzitou vedou zejména v posledních dvou desetiletích. Zpracování práce kladlo na autorku střední nároky. Na straně jedné mohla vycházet z různých materiálů OSN a také ze své diplomové práce úspěšně obhájené na Právnické fakultě Západočeské univerzity v Plzni, ve které se zabývala *Úlohou generálního tajemníka OSN v mírových misích OSN*, tedy jedním z aspektů výrazně širšího tématu předložené rigorózní práce. Na straně druhé se autorka musela vyrovnat s tím, jak v práci vyvážit politické a právní aspekty problematiky a jak celkově pojmut téma, které lze zpracovat mnoha různými způsoby. Přístup, který byl v rigorózní práci nakonec zvolit, považuji za šťastný a odpovídající cílům práce.

2. Formální stránka práce a využití zdroje:

Rigorózní práce je na velmi dobré formální a jazykové úrovni a objevuje se v ní jen minimum chyb či překlepů. Svým rozsahem – 158 stran celkem, z toho 132 strany vlastního textu – práce odpovídá požadavkům kladeným na tento typ kvalifikačních prací na Právnické

fakultě UK. Práce má, až na drobnosti (např. větší formát a podtržení u části hesel v seznamu zkratk), pěknou formální úpravu a dobře se čte. Autorka používá odborný jazyk a nemá problémy s českou terminologií. Využité prameny a literatura zahrnují česky a anglicky psané monografie, články a internetové zdroje. Počet pramenů je odpovídající, využití zdrojů a způsob citování z nich je standardní. Práce je opatřena bohatým poznámkovým aparátem (více než 500 poznámek pod čarou).

3. Charakteristika a hodnocení práce:

Rigorózní práce zahrnuje úvod, čtyři kapitoly a závěr. V úvodu autorka představuje téma a formuluje výzkumnou otázku či spíše výzkumný cíl práce, kterým je „*zhodnocení úlohy generálního tajemníka v systému OSN*“ (str. 1). Autorka vychází z hypotézy, podle níž „*role generálního tajemníka je v rámci OSN velmi důležitá, ovšem velmi často je jeho post marginalizován ve světle ostatních orgánů OSN*“ (str. 1). Tezi se snaží dokumentovat ve čtyřech krocích odpovídajících čtyřem kapitolám práce. První kapitola se zabývá historickým vývojem systému OSN a funkce generálního tajemníka. Autorka nejprve srovnává pozici generálního tajemníka v rámci meziválečné Společnosti národů na straně jedné a v OSN na straně druhé – srovnání je zajímavé a čtenář se z něj dozví mnohé nejen o sekretariátu obou organizací, ale také o jiných rozdílech mezi oběma světovými organizacemi (a o některých možných důvodech neúspěchu Společnosti národů). Následuje rozbor jednání během konference v San Franciscu, na které byla přijata Charta OSN, a historický přehled působení jednotlivých generálních tajemníků od Trygve Lieho po Pan Ki-Moona.

Druhá kapitola se zabývá pravomocemi generálního tajemníka ve vztahu k vybraným hlavním orgánům OSN, jimiž jsou sekretariát, Valné shromáždění, Rada bezpečnosti a Hospodářská a sociální rada. Autorka ukazuje na možnosti i omezení působení generálního tajemníka a jeho nelehkou úlohu ve složité struktuře světové organizace. Ve výčtu vybraných orgánů nefigurují dva zbývající hlavní orgány OSN, a to již nefunkční Poručenská rada a hlavní soudní orgán OSN, Mezinárodní soudní dvůr. Během ústní obhajoby by se autorka mohla zamyslet nad vztahem generálního tajemníka k těmto dvěma orgánům v historické perspektivě (u Poručenské rady) a dnes (u Mezinárodního soudního dvora). Rovněž by bylo zajímavé rozebrat podrobněji vztah generálního tajemníka a některých nových podpůrných orgánů, zřízených z velké části zčásti z jeho vlastní iniciativy, jako jsou Rada OSN pro lidská práva a Komise OSN pro budování míru (obě vytvořené v roce 2006 v rámci reformy světové organizace původně iniciované Kofim Annanem).

Třetí kapitola práce se věnuje právě reformě OSN a roli generálních tajemníků v tomto procesu. Je trochu škoda, že přehled začíná až působením generálního tajemníka Butrus-Ghálího, neboť reformní kroky byly realizovány a reformní návrhy předkládány již během studené války. Je nicméně pravda, že nejvýznamnějších změn doznala světová organizace až po pádu železné opony. Autorka nejprve prochází reformní iniciativy třech posledních generálních tajemníků (Butrus Butrus-Ghálí, Kofi Annan a Pan Ki-Moon), které se týkají celé řady aktivit OSN. Následně se podrobněji zaměřuje na oblast, na kterou bývá reforma OSN často (a nesprávně) redukována, tedy na reformu Rady bezpečnosti. Autorka této otázce, jež nespadá do přímé kompetence generálního tajemníka, věnuje omezenější prostor. Během obhajoby by se tak mohla vyjádřit k tomu, jaké návrhy na reformu Rady bezpečnosti považuje za vhodné a/nebo reálné a jaký vliv (pokud nějaký) by podle jejího názoru realizace těchto návrhů měla na postavení a kompetence generálního tajemníka OSN.

Poslední, čtvrtá kapitola se zaměřuje na implementaci agendy generálního tajemníka OSN, tedy jeho vliv na konkrétní oblasti aktivit OSN. Autorka analyzuje celkem pět oblastí, mezi něž se řadí oblast míru a bezpečnosti, boj proti terorismu (ten by mohl být podřazen pod mír a bezpečnost), lidská práva, vztah k nevládnímu sektoru a mediální obraz. Ve výčtu by bylo možné postrádat mnohé další významné oblasti, jako je rozvojová agenda, je ale pravda, že informace o nich jsou obvykle obsažené v některé z předchozích částí práce (např. o rozvojové agendě pojednává kapitola věnovaná vztahu generálního tajemníka a Hospodářské a sociální rady). Nabízí se otázka, zda z koncepčního hlediska by nebylo bývalo lepší tato témata přece jen zahrnout do kapitoly čtvrté, a ukázat tak tematickou šíři agendy generálního tajemníka OSN.

V závěru práce se autorka vrací k výzkumné otázce, resp. výzkumnému cíli nastoleným v úvodu, tj. snaží se ve světle závěrů práce provést zhodnocení úlohy generálního tajemníka v systému OSN. Konstatuje přitom, že generální tajemník sehrává v rámci světové organizace několikerou úlohu: vedle byrokratické role prvního úředníka OSN řídícího jeden z šesti hlavních orgánů OSN, Sekretariát, má také významnou úlohu diplomatickou, která se, jak autorka pěkně dokumentuje v textu, vyvinula postupně mezinárodní praxí. Závěr práce dále upozorňuje na limity působení generálního tajemníka, především pak jeho závislost na vůli členských států, určitou vágnost Charty OSN, proměnlivost mezinárodního prostředí a byrokratickou povahu světové organizace. Autorka není v tomto směru příliš optimistická, a ze závěrů práce tak lze vyčíst, že post generálního tajemníka zřejmě ještě dlouho zůstane „*nejnemožnější prací na planetě*“, za niž ji kdysi označil první generální tajemník Trygve

Lie. Na druhou stranu práce ukazuje, že zabývat se touto „nejnemožnější prací“ z politického i právního hlediska rozhodně má smysl a že její analýza může být velmi čtivá, zajímavá a inspirující pro další výzkum.

4. Závěry a doporučení:

Rigorózní práce Mgr. Terezy Ouzké *Úloha generálního tajemníka v Organizaci spojených národů* splňuje nároky kladené na tento typ prací na Právnické fakultě UK. Autorka prokazuje nadstandardní orientaci ve zpracovávané problematice i schopnost za pomoci tradičních právnických metod předložit zdařilou a vnitřně koherentní analýzu. Práci proto doporučuji k ústní obhajobě, během níž by se autorka měla vyjádřit k otázkám položeným v posudku.

V Praze dne 26. března 2014

JUDr. PhDr. Veronika Bílková, PhD., E.MA

Katedra mezinárodního práva PF UK